

SỬ DỤNG TRUYỆN TRANH TRONG VIỆC PHÁT TRIỂN KHẢ NĂNG TIỀN ĐỌC, VIẾT CHO TRẺ 5-6 TUỔI

NGUYỄN CẨM GIANG*

Ngày nhận bài: 15/08/2017; ngày sửa chữa: 20/08/2017; ngày duyệt đăng: 25/08/2017.

Abstract: Organization of child-centered educational activities plays an important role in promoting the positive of children based on their interest and needs and giving children opportunities to be self-control and creative. In the article, author mentions use of comic strip to develop skills of reading and writing for children aged 5 to 6. Moreover, kindling the interest of reading comic strips helps children access new knowledge and promote imagination and creativity. Through experience with comic strip, children can explore their interest and feel more interested in reading at school.

Keywords: Ability, reading, writing, comics, kindergarten.

Việc phát triển khả năng tiền đọc, viết cho trẻ mầm non là một nhiệm vụ quan trọng nằm trong chương trình phát triển ngôn ngữ, đặc biệt với trẻ 5 - 6 tuổi. Marie Clay - nhà nghiên cứu giáo dục người New Zealand đã đưa thuật ngữ “khả năng tiền đọc, viết” để mô tả hành vi của trẻ em khi sử dụng sách, truyện, phương tiện, dụng cụ đọc, viết để bắt chước người lớn các hoạt động đọc, viết mặc dù trẻ chưa thể đọc và viết theo cách thông thường. Từ hành động cầm sách và giả vờ đọc, tô màu, vẽ tranh, tô chữ cái, bắt chước viết tên mình hay muốn thể hiện ý nghĩa bằng cách viết nguệch ngoạc... đều cho thấy trẻ mầm non có khả năng đọc, viết. Khả năng đó được phát triển nhờ tiếp xúc với môi trường chữ viết phong phú, gần gũi xung quanh. Có nhiều phương pháp, biện pháp để phát triển khả năng tiền đọc, viết của trẻ 5-6 tuổi.

Trong khuôn khổ bài viết, chúng tôi đề cập việc phát triển khả năng tiền đọc, viết qua tiếp xúc với truyện tranh (TT).

1. Vai trò của TT trong việc phát triển khả năng tiền đọc, viết của trẻ mầm non

TT dành cho trẻ em có rất nhiều. Tuy nhiên, thực sự có tác dụng với trẻ mầm non là những truyện có ngôn từ trong sáng, phong phú, được diễn đạt một cách dễ hiểu và có kèm theo tranh vẽ minh họa bắt mắt với hình ảnh, đường nét sinh động, ngộ nghĩnh, hấp dẫn trẻ. Thông qua các hình tượng nghệ thuật, TT mở rộng vốn hiểu biết cho trẻ về thế giới thiên nhiên và cuộc sống con người, làm giàu đời sống tâm hồn, tình cảm thẩm mỹ cho trẻ. Trẻ dễ dàng tiếp nhận những điều hay, lẽ phải, cách ứng xử phù hợp chuẩn mực đạo đức xã hội. Với TT, trẻ còn có thể thỏa sức tưởng tượng bởi dựa vào tranh ảnh, hình vẽ, trẻ có thể “sáng tác”, nghĩ ra những câu chuyện mới, khả năng sáng tạo ở mỗi trẻ cũng được phát huy.

Trẻ chưa biết chữ, biết đọc nên việc làm quen và hiểu nội dung TT bằng các cách khác nhau. Trẻ có thể được người lớn đọc cho nghe kết hợp với việc chỉ vào hình ảnh trong tranh để hiểu được các tình tiết, sự kiện, hành động diễn ra trong truyện. Nhiều trẻ lại hào hứng với việc tự mình lật sách, xem tranh và tự “đọc” truyện. Trẻ “đọc” ở đây là “đọc” theo khả năng ghi nhớ, dựa vào những hình ảnh có trong tranh, đọc “mò”, theo tư duy của mình chứ chưa phải tự đọc chữ trong truyện. Được nghe người lớn đọc lại nhiều lần câu chuyện mà mình yêu thích, trẻ còn có thể kể lại nội dung truyện, thậm chí có thể nhớ nguyên mảng, thuộc từng từ, từng câu, thể hiện diễn cảm giọng nói của các nhân vật trong truyện. Mặc dù, phần lớn trẻ chỉ nhớ, bắt chước một cách máy móc hay “học vẹt” nhưng dần dần, trẻ nhận biết các mặt chữ cái và có thể ghép thành từ, có thể “đọc” theo sự hướng dẫn của người lớn từng câu. Vì thế, “đọc” TT là quá trình tự trẻ nhận thức được mối liên hệ giữa hình ảnh và ngôn ngữ, nhận diện các mặt chữ cái và từ, mối quan hệ giữa các chữ cái được sắp xếp theo quy tắc nhất định để tạo nên từ, hiểu được ý nghĩa của chữ viết là truyền thông tin. Trẻ học và sử dụng các quy ước đọc, viết thông thường (đọc, viết từ trái qua phải, từ dòng trên xuống dòng dưới, từ trang đầu đến trang cuối). Kỹ năng cầm sách đúng chiều, lật giở từng trang sách, chỉ theo tranh hoặc dòng chữ của trẻ dần trở nên thành thục. Nhu cầu và mong muốn biết đọc, tự mình đọc được chữ của trẻ cũng vì thế được hình thành một cách tự nhiên, không hề gượng ép mà động lực ấy được tạo ra bởi môi trường trẻ được người lớn đọc cho nghe những cuốn TT. Cũng từ đó người lớn xây dựng và hình thành cho trẻ thói quen đọc sách, yêu quý, trân trọng, giữ gìn sách hay tình yêu đối với văn hoá đọc - một trong những văn hoá rất quan trọng trong xã hội hiện đại

* Trường Cao đẳng Sư phạm Trung ương

ngày nay. Phùng Đức Toàn trong cuốn “*Phương án 0 tuổi - Phát triển ngôn ngữ từ trong nôi*” đã rất nhấn mạnh, đề cao việc dạy chữ sớm cho trẻ. Tác giả cho rằng dạy trẻ học đọc, học viết sớm có ý nghĩa lớn trong việc khai thác tiềm năng và nâng cao tổ chất của con người. Các bậc phụ huynh và các nhà sư phạm không chỉ nên chuẩn bị khả năng tiền đọc, viết cho trẻ 5-6 tuổi mà cho trẻ ở mọi lứa tuổi theo phương thức tự nhiên, công cụ chủ yếu là ngôn ngữ thị giác. Vì thế, cần nuôi dưỡng hứng thú đọc của trẻ càng sớm càng tốt để có thể giúp trẻ hình thành thói quen đọc. Trẻ có năng lực đọc tốt, kinh nghiệm đọc phong phú sẽ có lợi cho việc học của trẻ sau này. Taira Masato - Đại học Y Nha khoa Tokyo cũng chứng minh trong quá trình người mẹ đọc TT cho con nghe thì đối với mẹ bộ não ở phần não trước hoạt động rất tích cực, nó là nơi có chức năng điều khiển cảm xúc, năng lực giao tiếp, tư duy, sáng tạo. Còn đối với trẻ thì bộ phận “hệ viền”, nơi điều khiển kí ức và tạo ra động lực và sinh ra những cảm xúc vui, buồn đau khổ, hay nói cách khác nó chính là trái tim của não cũng hoạt động rất tích cực. Chính vì vậy, việc đọc cho trẻ nghe sẽ giúp bộ não được tiếp nhận nhiều kích thích phong phú dẫn đến khả năng biểu cảm của cảm xúc cũng phong phú, khả năng ngôn ngữ cũng phát triển.

2. Lựa chọn TT cho trẻ 5-6 tuổi

Đối với trẻ 5-6 tuổi, giai đoạn chuẩn bị vào cấp tiểu học, khi cho trẻ làm quen với TT, ngoài tiêu chí về ngôn ngữ, màu sắc, hình ảnh như đã nói ở trên, các bậc phụ huynh cũng như giáo viên mầm non cần lưu ý: - Độ tuổi này, trẻ có nhiều trải nghiệm về cuộc sống nên nội dung các câu chuyện cần đa dạng, phức tạp hơn, phản ánh sâu sắc hơn về các mối quan hệ xã hội. Trẻ thích những câu chuyện cổ tích hoặc huyền bí mở ra thế giới kì diệu, huyền ảo với những tình tiết hư cấu tuyệt vời và thích những câu chuyện có thật, gần gũi với cuộc sống hàng ngày, nhất là những câu chuyện về những người, con vật,... mà trẻ biết; - Tranh vẽ trong mỗi trang truyện có nhiều chi tiết nhỏ nhưng rõ nét, hình ảnh sinh động; - Số lượng câu văn trong mỗi trang truyện không cần nhiều và phải dễ đọc, dễ thuộc, cỡ chữ lớn và rõ nét để trẻ dễ nhìn và nhận ra mặt chữ.

3. Một số biện pháp sử dụng TT để phát triển khả năng tiền đọc, viết cho trẻ 5-6 tuổi theo hướng lấy trẻ làm trung tâm

3.1. Tạo môi trường TT cho trẻ. Điều quan trọng nhất khi cho trẻ làm quen với TT là phải dựa trên hứng thú, sở thích của trẻ và cố gắng duy trì thói quen đọc truyện hàng ngày cho trẻ. Trẻ có hứng thú đọc cuốn truyện nào, GV sẽ đọc cho trẻ nghe truyện đó. Vì thế, trong mỗi lớp học, phải tạo được một góc thư viện luôn

có sự thay đổi, bổ sung nhiều loại TT phù hợp với trẻ (nguồn truyện có thể mượn từ thư viện trường, sự ủng hộ của phụ huynh hoặc tự làm TT phù hợp dành cho trẻ...). Ngay cả vị trí đặt sách, truyện, không gian cho trẻ đọc, GV cũng phải rất chú ý. Giá sách, truyện phải vừa tầm với của trẻ hoặc để truyện ở nơi trẻ dễ nhìn, dễ lấy nhất để trẻ có thể lấy truyện đọc bất kể khi nào muốn. Bìa trước sách, truyện đặt quay ra ngoài bởi chính trang bìa với những hình ảnh bắt mắt thường thu hút sự chú ý và tò mò muốn tìm hiểu của trẻ. Không gian ngồi đọc cần có đủ ánh sáng, có thể là góc khuất, yên tĩnh để trẻ tập trung vào hoạt động đọc, viết mà không bị phân tán bởi các hoạt động khác. Trẻ có thể ngồi đọc ở bàn ghế hoặc ngồi trên ghế lười, trên sàn để đọc, miễn là trẻ cảm thấy thoải mái.

3.2. Đọc TT cho trẻ nghe. Với những TT khổ lớn (45 x 55 cm), GV có thể đọc cho tất cả lớp nghe trong giờ học, với TT khổ nhỏ, GV đọc cho nhóm nhỏ nghe ở các hoạt động ngoài giờ học. GV có thể tiến hành các bước sau: - *Bước 1:* GV cho trẻ thảo luận, lựa chọn cuốn TT mà trẻ muốn nghe đọc - *Bước 2:* GV giới thiệu TT: + Cho trẻ quan sát bìa trước và bìa sau của truyện; + Trẻ dự đoán nội dung của sách dựa vào hình ảnh ở trang bìa để tăng sự hấp dẫn, lôi cuốn, tò mò của trẻ với truyện; + GV giới thiệu tên truyện, tên tác giả, nhà xuất bản,... một cách hấp dẫn; - *Bước 3:* GV đọc truyện cho trẻ nghe: + GV đọc với giọng truyền cảm và hào hứng, tốc độ vừa phải để trẻ có thể vừa nhìn tranh vừa nghe kịp lời GV đọc; + Khi đọc truyện, GV có thể chỉ vào chữ để trẻ lĩnh hội ngôn ngữ viết một cách tự nhiên; - *Bước 4:* GV trò chuyện với trẻ về hình ảnh, nội dung của từng trang TT để trẻ bày tỏ cảm nhận, suy nghĩ của mình về truyện, liên hệ kinh nghiệm của bản thân... (*Câu chuyện có tên là gì? Trong câu chuyện có những ai? Câu chuyện này có hay không? Vì sao con thích/ không thích? Con thích nhất điều gì trong câu chuyện này? Trong truyện con thích nhân vật nào nhất? Vì sao con thích nhân vật đó? Chuyện gì đã xảy ra với nhân vật A? Nếu con là nhân vật A con sẽ làm cách nào...? Câu chuyện đã kết thúc như thế nào...?*). GV đọc lại nhiều lần TT nếu trẻ hứng thú nghe. Điều này rất cần thiết bởi mỗi lần đọc lại truyện, khả năng cảm thụ, hiểu và phân tích của trẻ được nâng lên ở mức độ khác nhau. Trẻ hiểu rõ hơn tình tiết, nhớ diễn biến câu chuyện, hiểu chữ được sử dụng để viết lại những điều nói ra, nhận biết mối quan hệ tương ứng giữa chữ viết và âm thanh lời nói.

3.3. Hướng dẫn trẻ cùng đọc TT: - GV khích lệ trẻ tham gia cùng đọc TT, đặc biệt đọc những câu văn, từ ngữ được lặp lại hoặc những lời nói ẩn tượng của các nhân vật... nhằm mục đích cung cấp kinh

nghiệm đọc sách cho trẻ; - Khuyến khích trẻ “đọc” TT theo nhóm nhỏ với sự hướng dẫn của GV. Việc trẻ đọc cùng với GV hay bạn bè là cơ hội tương tác ngôn ngữ tích cực không những giúp trẻ phát triển ngôn ngữ mà còn hình thành, gắn kết mối quan hệ xã hội.

3.4. Hướng dẫn trẻ làm TT: - *Sáng tác TT dựa trên câu chuyện trẻ đã được nghe kể*: + GV thảo luận với trẻ về câu chuyện mà trẻ thích; + GV có thể tổ chức cho trẻ vẽ (xé dán) lại nhân vật, tình tiết, sự kiện... mà trẻ nhớ, ấn tượng nhất hoặc toàn bộ nội dung truyện trong một bức tranh. GV cũng có thể chia thành các nhóm, mỗi nhóm vẽ (xé dán) một tranh tương ứng với một tình tiết, sự kiện trong truyện hoặc cho các nhóm tô màu các tranh liên hoàn họa một câu chuyện GV đã chuẩn bị; + Khuyến khích trẻ kể lại nội dung của bức tranh đó; + GV sẽ viết lại những lời kể đó (trẻ quan sát GV viết) hoặc khuyến khích trẻ thể hiện nội dung viết phù hợp với khả năng của trẻ bằng cách sử dụng đường nét, kí hiệu, viết nguệch ngoạc... ngay dưới mỗi bức tranh để trẻ có thói quen sử dụng các đồ dùng để viết, rèn luyện cơ tay, rèn tính kiên trì...; + GV và trẻ ghép các bức tranh hoàn chỉnh và đóng lại thành sách truyện; + GV và trẻ trò chuyện để trẻ chia sẻ cảm xúc, suy nghĩ, trình bày lại công việc mình đã làm, trưng bày TT và cho trẻ sử dụng ở các góc.

- *Sáng tác truyện dựa vào các bức tranh*: + GV có thể chuẩn bị các bức tranh hoặc chọn bức tranh của trẻ vẽ, xé dán; + GV gợi ý trẻ “sáng tác” lời câu chuyện bằng các câu hỏi gợi ý (Trong tranh có ai? Nhân vật

đang làm gì?, Chuyện gì xảy ra với nhân vật đó?...). Nói câu trả lời của trẻ sẽ tạo thành câu chuyện; + GV viết câu trả lời của trẻ dưới mỗi bức tranh và có thể cho trẻ “đọc” lại truyện. Thời gian cho hoạt động làm TT có thể thực hiện trong một vài ngày liên tiếp.

* * *

Có thể nói, với quan điểm dạy học “lấy trẻ làm trung tâm”, tạo điều kiện cho trẻ được hoạt động theo đúng sở thích, nhu cầu, tạo cơ hội cho trẻ tự lập, sáng tạo và tích cực hoạt động, sử dụng TT để phát triển khả năng tiên đọc, viết cho trẻ 5-6 tuổi thể hiện rất rõ quan điểm đó. Khơi gợi, nuôi dưỡng hứng thú “đọc” TT còn tạo cơ hội giúp trẻ tiếp xúc với những tri thức mới, mở mang trí tuệ, kích thích trí tưởng tượng, sáng tạo. Từ những trải nghiệm trẻ được gặp gỡ thông qua những cuốn truyện đó, trẻ sẽ tự tìm ra cái mình yêu thích, kích thích hứng thú học tập, giúp trẻ chủ động hơn trong việc trải nghiệm khám phá với việc đọc, viết ở trường phổ thông. □

Tài liệu tham khảo

- [1] Glenn Doman - Janet Doman (2015). *Dạy trẻ biết đọc sớm*. NXB Lao động - Xã hội.
- [2] Phan Lan Anh (2010). *Trò chơi với sự phát triển khả năng tiên đọc - viết cho trẻ mầm non*. Tạp chí Giáo dục, số 230/2010; tr 30-31.
- [3] Trần Thị Nga (2003). *Khả năng tích hợp của việc cho trẻ làm quen với chữ viết*. Kỷ yếu Hội thảo “Nâng cao chất lượng cho trẻ mầm non làm quen với chữ viết” 1/2003; tr 40-45.
- [4] Phùng Đức Toàn (2014). *Phương án 0 tuổi - Phát triển ngôn ngữ từ trong nôi*. NXB Lao động - xã hội.

Phát triển ngôn ngữ cho trẻ...

(Tiếp theo trang 114)

ngôn ngữ về những kinh nghiệm và cảm nhận riêng của bản thân. Vì vậy, phát triển ngôn ngữ cho trẻ MG qua việc dạy trẻ “đọc” BT sẽ đưa trẻ trở thành trung tâm của hoạt động giáo dục, trong hoạt động này, GV giữ vai trò dẫn dắt, khơi mở những tiềm năng ngôn ngữ của trẻ. □

Tài liệu tham khảo

- [1] Susan Miller - ED.D (1991). *Developing language for preschool children through games*. Scholastic INC. Early childhood Division.
- [2] Maurice Maubourguet (*direction éditoriale*) (1993). *Petit Larousse en couleurs*. Paris: Larousse.
- [3] Hoàng Phê (chủ biên) (2004). *Từ điển Tiếng Việt*. NXB Đà Nẵng - Trung tâm Từ điển học.
- [4] Jeanne M.Machado (2005). *Early Childhood Experiences in Language Arts*. Emerging Literacy 5th Edition. Delmar Publishers & An International Thomson Publishing Company I.
- [5] Hồ Ngọc Đại (2014). *Tâm lý học dạy học*. NXB Giáo dục Việt Nam.
- [6] Bộ GD-ĐT (2009). *Chương trình Giáo dục mầm non*. NXB Giáo dục Việt Nam.
- [7] Jean Piaget (người dịch: Hoàng Hưng) (2015). *Sự hình thành biểu tượng ở trẻ em*. NXB Tri thức.

Kể chuyện cho trẻ theo...

(Tiếp theo trang 119)

Tài liệu tham khảo

- [1] Thanh Cherry - Jane Hanckel (người dịch: Ngọc Song Thu) (2016). *Giai đoạn vàng để dạy con thông thái*. NXB Phụ nữ.
- [2] Jenne M.Machado. *Những kinh nghiệm của trẻ mầm non trong nghệ thuật ngôn ngữ*. NXB Delmar Công ty xuất bản Quốc tế Thomson.
- [3] Bộ GD-ĐT (2009). *Chương trình Giáo dục mầm non*. NXB Giáo dục Việt Nam.
- [4] Nguyễn Thị Hòa (2012). *Giáo dục tích hợp ở bậc mầm non*. NXB Đại học Sư phạm.
- [5] Trần Bá Hoàng (2003). *Dạy học lấy người học làm trung tâm: Nguồn gốc, bản chất, đặc điểm*. Tạp chí Thông tin khoa học giáo dục, số 96, tr 1-5.